
PŘÍZVUKOVÁNÍ V DOUDLEBSKÉM NÁŘEČÍ U ČTYŘ RŮZNÝCH GENERACÍ

KAREL JIROVEC

ACCENTUATION IN THE DOUDLEBY DIALECT ACROSS FOUR GENERATIONS

This study explores the suprasegmental dialect feature of penultimate stress (paroxytonic accent) in the South Bohemian dialect, specifically within the Doudleby subdialect. It analyzes the frequency and function of this feature across four generations of speakers (born between 1870 and 2010), focusing on multisyllabic words in the core of utterances. Using the perceptual and instrumental analysis via Praat, the study reveals that penultimate stress occurs most frequently in the emphatic speech and is more common in longer words. Statistical results show a generational decline in usage – from 44.41 % in the oldest group to 21.70 % in the youngest – though the decline appears to be slowing. The research also highlights occasional occurrences outside the utterance core and provides acoustic examples across generations. Limitations include varied recording quality, speaker spontaneity, and dataset size. Despite these, the study offers valuable insight into the diachronic development of a distinctive Czech dialectal feature.

Keywords: dialect; word-stress; melody; penultimate; Doudleby; South Bohemia; Praat

ÚVOD

Tento příspěvek se zaměřuje na problematiku suprasegmentálního nářečního rysu jihočeského typu jihozápadočeské nářeční podskupiny, a to přízvukování předposlední slabiky (tzv. paroxytonického přízvuku) u víceslabičných slov ležících, z hlediska aktuálního větného členění, v jádru výpovědi. Jedná se o diachronní srovnání četnosti užívání sledovaného rysu u čtyř různých generací mluvčích doudlebského nářečí (tj. doudlebský okrajový typ). Z výzkumu je patrné,

že se sledovaný nářeční rys častěji vyskytuje u emfatických výpovědí. Nabízí se otázka, zdali mluvčí douhlebského nářečí používají funkčně tento rys jako prostředek emfáze, nebo zdali jsou emfatické výpovědi kvůli modulaci řeči při realizaci promluvy podobné sledovanému rysu, a proto dochází ke zvýšené četnosti právě v takovýchto promluvách. V tomto příspěvku představíme výsledky statistické analýzy četnosti výskytu v promluvách napříč čtyřmi generacemi. U vybraných příkladů emfatických promluv zástupců všech generací ilustrujeme výskyt nářečního rysu za pomoci výsledků instrumentální analýzy programu Praat⁽¹⁾ (průběh melodické linky).

1 DEFINICE POJMU

Sledovaný nářeční rys je definován jako zbytek archaického slovního přízvuku na předposlední slabice (slova ležícího v jádru výpovědi; slova majícího min. 3 slabiky) spojené s melodickým vrcholem výpovědi⁽²⁾ (VORÁČ 1976, 21; HOLUB 2020). Jedná se o jeden z rysů jihozápadočeské nářeční podskupiny. Voráč k tomuto nářečnímu rysu uvádí: „Na jihozápadních okrajích nacházíme také archaické stopy po starém slovním přízvuku na předposlední slabice slova, jaký je dosud obvyklý na východním okraji celkového jazykového území, ve skupině nářečí lašských“⁽³⁾ (VORÁČ 1976, 21). Havránek (1934) a Romportl (1954) spatřují v tomto archaickém přízvukování penultimy u jihozápadočeské nářeční podskupiny starší vývojovou etapu českého jazyka. Podle Horálka (1959) „je však nepravděpodobné, že by byl v českém jazyce přízvuk realizován na předposlední slabice, protože z hlediska typologie žádný ze slovanských jazyků, v nichž se ustálil přízvuk na některé koncové slabice, nezachoval samostatnou hláskovou kvantitu“ (HORÁLEK 1959, 437). Odpověď na otázku původu pří-

1 Viz Boersma a Weenink (2025) – pracovali jsme s verzí Praat 6.4. Lze nalézt na webových stránkách <https://www.praat.org/>.

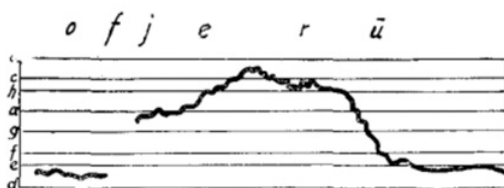
2 Holub (2020) zmiňuje *melodické zvýraznění* – tónové zvýšení předposlední slabiky na konci kól.

3 Dnešní terminologií označovaná jako *nářečí slezská*.

zvuku na penultimě v jihozápadočeské podskupině tím pádem není zcela jasná.

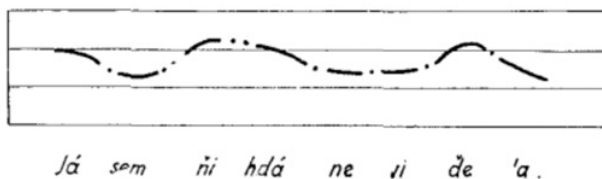
Bachmannová (2017) zmiňuje přízvukování penultimy spojené s melodickým vrcholem vedle jihozápadočeské nářeční podskupiny také u nářečí středočeských, a to u okrajového typu lounsko-litoměřického (např. *každímu ukrojili*), anebo u nářečí severovýchodočeských, a to u typu podještědského a podkrkonošského (např. *do fabriky, dřiu se neřikalo do továrni*). Bachmannová taktéž uvádí, že se tento nářeční rys dochovává pouze u nejstarší generace.

U výpovědí, ve kterých dojde k realizaci sledovaného nářečního rysu, má melodická linka výpovědi i svůj specifický tvar. U tříslabičných mluvnických taktů (slov) klesne základní hlasivkový tón Fo hlouběji, než tomu bylo u slova předchozího. Předposlední (tedy druhá) slabika svou výškou vytváří vrchol Fo – začíná výše a stoupá vydutým obloukem. U poslední slabiky dojde opět k razantnímu snížení výšky Fo. Jako ilustraci uvedme příklad Švestkové (1957), která melodicky rozebrala autentickou výpověď mluvčího z Volyňska, *abi jí dal tu ofjeru*.

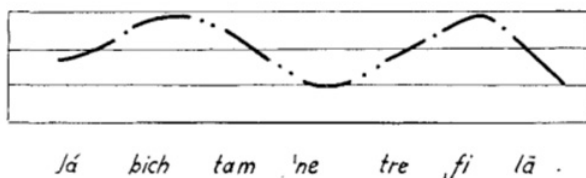
Obrázek 1 – Průběh Fo u tříslabičného slova s jihozápadočeským přízvukem (ŠVESTKOVÁ 1957, 167)

Čtyř- a víceslabičné mluvnické takty pak mívají podle Švestkové dvojí podobu. První typ je častější u méně emotivních výpovědí. První dvě slabiky přízvukovaného slova mírně klesají, penultima pak vystupuje obloučkem asi o tercii a poté opět obloučkem klesá. Tento typ ilustrujeme na výpovědi *já sem nihdá nevid'ela* (IBID.).

Obrázek 2 – Průběh Fo u víceslabičného slova, typ 1 (ŠVESTKOVÁ 1957, 167)

Druhý typ je typický pro výpovědi s vyšší mírou emfáze, je tedy percepčně dobře rozeznatelný. Výpověď je pronesena důrazně a rychle, ve vyšší poloze. Rozdíl mezi přízvučnou penultimou a iniciální slabikou může být až oktávový. (Fo antepenultimy se zvýší oproti předchozí slabice zhruba o kvartu, penultima oproti antepenultimě opět o kvartu.) Jako ilustraci tohoto druhého typu průběhu Fo u víceslabičných slov uvádíme výpověď *já bich tam netrefila* (IBID.).

Obrázek 3 – Průběh Fo u víceslabičného slova, typ 2 (ŠVESTKOVÁ 1957, 168)

2 ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU

Tato studie staví na diachronním výzkumu. Výskyt sledovaného nářečního rysu v současných projevech byl srovnáván s výskytem v předchozích pracích (*Český jazykový atlas*, Český národní korpus). Výzkumnou sondu jsme zúžili naoudlebské nářečí (popř. *doudlebský okrajový úsek*), a to především proto, že podle Voráče (1976, 21–23) je v tomto úseku sledovaný nářeční rys z celé jihozápadočeské nářeční podskupiny – co do realizace melodické linky – nejzachova-

lejší a po stránce dynamické nejprůkaznější (tedy percepčně dobře vyhodnotitelný). Voráč dokonce uvádí, že u zbytku nářeční podskupiny bývá poměr melodické a dynamické složky občas problematický (IBID.). Mimoto se jedná o geograficky dobře vymežitelný úsek (z jihu, západu a východu vymezený historickou hranicí Sudet, ze severu ohraničen bývalými poloněmeckými osadami u Českých Budějovic). Zároveň s tím je autor tohoto příspěvku sám mluvčím sledovaného nářečí.

Výskyt sledovaného nářečního jevu byl vyhodnocován percepčně za podpory instrumentální analýzy programu Praat, který vyčísluje melodickou linku Fo. U některých nahrávek (zejména těch nejstarších) bylo vyčíslování melodické linky někdy problematické kvůli jejich nízké kvalitě. Hodnoty Fo u jednotlivých slabik jsou proto brány pouze jako orientační. Na některých vyobrazeních Fo jsou z téhož důvodu patrné artefakty melodické linky, ač se na místě vyobrazení Fo vyskytuje například neznělý konsonant.

Výzkum je vyhodnocován skrze statistickou analýzu četnosti výskytu sledovaného nářečního rysu. Při tvorbě této statistické analýzy byla nejprve určena místa potenciálního výskytu sledovaného jevu (tří- a víceslabičná slova v jádru výpovědi). Při druhém poslechu záznamů promluv docházelo již pouze k percepčnímu vyhodnocování. Následně bylo v softwaru Praat ověřováno, zda je sledovaný jev na potenciálních místech výskytu přítomný.

2.1 GENERAČNÍ ROZVRSTVENÍ MLUVČÍCH

Jak je již zmíněno výše – výzkum se zaměřoval diachronně na verbální projevy čtyř různých generací mluvčích nářečí na Doudlebsku.

Generace 1 (dále jen G1) jsou mluvčí narození mezi lety 1870–1890. Samotný zvukový materiál trvá zhruba 4,5 hodiny. Nahrávky promluv byly poskytnuty z Archivu zvukových nářečních promluv (Dialekt. oddělení ÚJČ AV ČR, v.v.i., Brno), obsahují promluvy celkem 16 různých osob a byly pořízeny mezi lety 1963–1968 na základě terénní explorační pro *Český jazykový atlas* (VORÁČ A RACKOVÁ 1968). Věk mluvčích

v době pořízení se pohybuje okolo 70 let. Žánrově jsou tyto promluvy monologické. Kvalita těchto nahrávek je velice nízká.

Generace 2 (dále jen G2) jsou mluvčí narození mezi lety 1910–1930. Samotný zvukový materiál trvá zhruba 2 hodiny. Nahrávky promluvy byly poskytnuty z Českého národního korpusu, obsahují promluvy celkem 6 různých lidí a byly pořízeny mezi lety 2008–2014. Věk mluvčích se pohybuje zhruba mezi 70–90 lety. Žánrově jsou tyto promluvy monologické.

Generace 3 (dále jen G3) jsou mluvčí narození mezi lety 1950–1970. Samotný zvukový materiál trvá zhruba 2,5 hodiny. Nahrávky byly získány na základě vlastní explorační, obsahují promluvy celkem 3 lidí a byly pořízeny v roce 2022. Věk mluvčích se pohybuje zhruba mezi 50–70 lety. Žánrově jsou tyto projevy dialogické (zachycují spontánní rozhovory mezi dvěma mluvčímioudlebského nářečí; třetí mluvčí je explorátor).

Generace 4 (dále jen G4) jsou mluvčí narození mezi lety 1990–2010. Samotný zvukový materiál trvá zhruba 1 hodinu. Nahrávky byly opět získány na základě vlastní explorační, obsahují promluvy celkem 3 lidí a byly pořízeny mezi lety 2022–2024. Věk mluvčích se pohybuje zhruba mezi 20–30 lety. Žánrově jsou tyto projevy monologické.

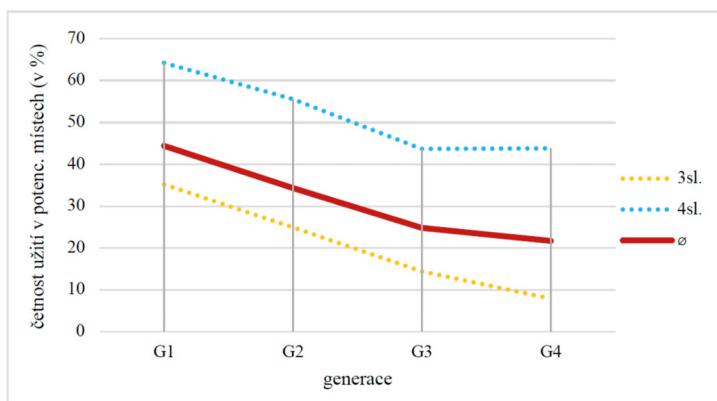
3 ČETNOST VÝSKYTU SLEDOVANÉHO JEVU NAPŘÍČ G1–G4

Následující tabulka ukazuje, do jaké míry se u mluvčích objevoval sledovaný nářeční rys (v %):

	G1	G2	G3	G4
3sl.	35,18	24,93	14,37	7,92
4sl.	64,23	55,52	43,68	43,87
∅	44,41	33,29	24,86	21,70

Tabulka 1 – 3sl. = četnost u tříslabičných slov; 4sl. = četnost u čtyř- a víceslabičných slov; ∅ = průměrná hodnota

Následující graf naznačuje vývoj četnosti výskytu sledovaného rysu u tříslabičných, čtyř- a víceslabičných slov a u všech potenciálních míst výskytu (tj. průměrná hodnota).

Graf 1 – Vývoj četnosti sledovaného nářečního rysu u tříslabičných a čtyř- a víceslabičných slov (mluvčí G1–G4)

Výsledky statistické analýzy nám ukazují, že častěji se sledovaný rys vyskytuje u víceslabičných slov. Míra výskytu u víceslabičných slov je u G3 a G4 srovnatelná, zato u tříslabičných slov se sledovaný rys vyskytuje velmi řídce anebo zcela absentuje (v méně než 10 %). Z křivky průměrné hodnoty lze vyčíst, že rychlost úbytku tohoto rysu má tendenci se zpomalovat.⁽⁴⁾

3.1 DALŠÍ ZJIŠTĚNÍ

Výzkum přinesl i jiné poznatky ohledně výskytu sledovaného nářečního rysu, například to, že se v malé míře sledovaný rys vyskytuje i mimo jádro výpovědi. (Výskyt mj. signalizují i tvary demonstrativa *ten/ta/to.*) Je tomu tak například u G1 (Rojšín): *abi všichni viděli, ti d'ivčata*, ... G1 (Slavče): *ta přeslice, ta je vječí trošku než beran*; u G2

⁴ Je však třeba brát v potaz, že časový rozestup mezi G2 a G3 je větší než mezi G1 a G2 nebo G3 a G4.

(Doudleby): *za republiki, to viš, ti peňíze bili jiní*; u G4 (Křemže): *tadito obivateľstvo, to se proste vibidlilo*. Zřídka kdy se penultimo-vý přízvuk objevuje i vícekrát v rámci jedné výpovědi, například G1 (Soběnov): *nachali pect u pekaře takoví pulinki*; G1 (Rojšín): *to bila, to se menovala, ta vesnice, Chválojce*.⁽⁵⁾

3.2 LIMITY

Vedle výsledků je třeba také zmínit limity výzkumu. Výzkum je založen na percepční analýze zvukového materiálu, která nemusí být vždy exaktní. Materiál je (co do délky, počtu respondentů apod.) nesusrodý – kupříkladu věkové skupiny jsou odlišné (srov. G4 a ostatní). Mezi limity jistě patří i odlišná míra spontánnosti produkce řeči (u G3 se jedná o mnohem spontánnější projevy než u ostatních). To je zapříčiněno částečně i žánrovým zařazením autentických komunikátů (G3 – dialogické promluvy; ostatní – monologické). Tento výzkum tedy přináší pouhé nastínění vývoje sledovaného nářečního rysu. Předestřenému tématu by bylo vhodné věnovat se v mnohem rozsáhlejší měřítku, jak do počtu mluvčích, tak do místa původu mluvčích.

4 PŘÍKLADY VÝSKYTU V EMFATICKÝCH VÝPOVĚDÍCH

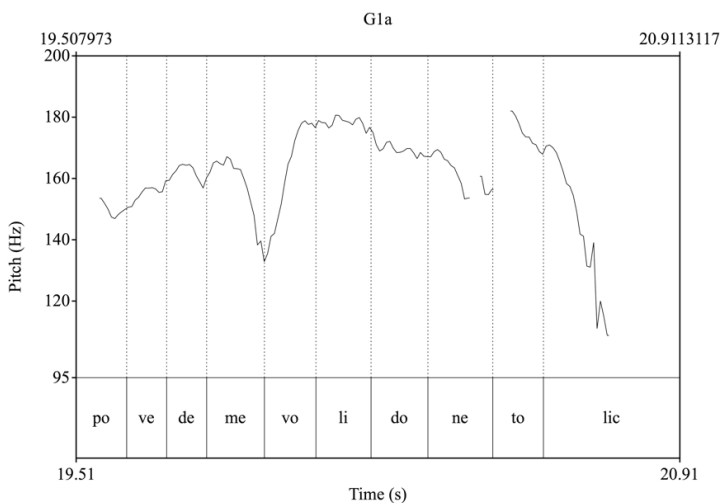
V této kapitole uvedeme příklady sledovaného nářečního rysu ve výpovědích (napříč G1–G4) pod znatelným vlivem emfáze. Jak je již zmíněno výše, sledovaný nářeční rys se v největší míře vyskytuje právě v emfatických výpovědích. Vyznačená slova jsou ta, ve kterých se vyskytuje paroxytonický přízvuk.

5 Podobný příklad uvádí i Holub (2020, 9): „*to som tu povídala... prase začalo lítat po dvoře tule u Řezníčků... jak je poráželi u Hejtmánků*.“

4.1 PŘÍKLADY G1

Mluvčí (G1) ve své promluvě vzpomínal na tradici vodění volů na trh do Netolic. Kvalita nahrávky je nízká, a proto nelze považovat hodnoty Fo na jednotlivých slabikách za přesné, nýbrž pouze za orientační.

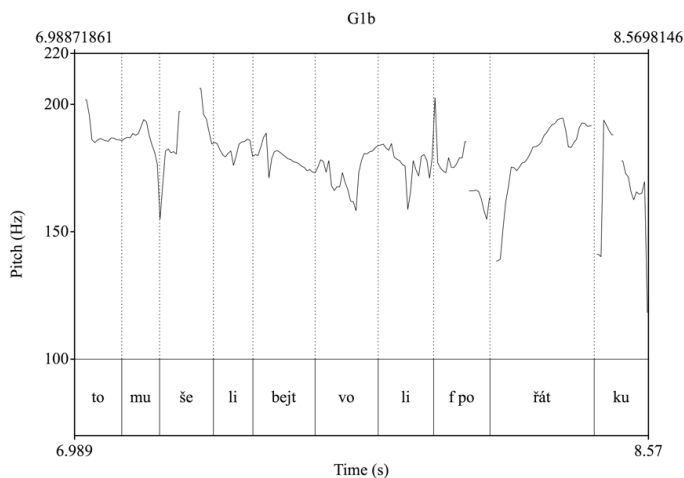
no tak hájič troubjil a troubjil dvanác pó, tedi pólnoc, a přišel a zaklepal: „héj, fstávej!“ no, tak táta viskočil, fstal, přišel do maštale, vzbudil nás... zase: „fstávejte, chlapsi, mušíte krmjit. povedeme voli **do Netolic**.“

Obrázek 4 – Data z programu Praat, G1 (úsek a)

Průměrné hodnoty Fo na jednotlivých slabikách mluvního taktu *do Netolic* jsou 170 Hz / 162 Hz / **174 Hz** / 146 Hz.

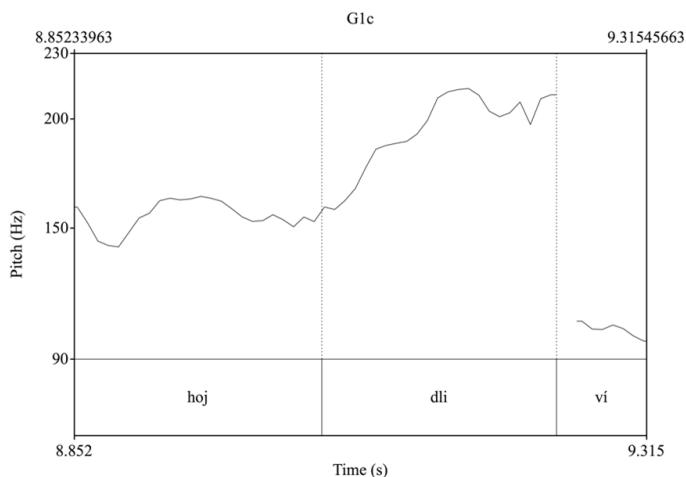
... no, tak se fstalo, krmjilo, česalo, ocasi se prali, to mušeli bejt voli **f pořátku**, to nebělo jen ták, ...

Obrázek 5 – Data z programu Praat, G1 (úsek b)

Průměrné hodnoty F_0 na jednotlivých slabikách mluvního taktu *f pořátku* jsou 172 Hz / 180 Hz / 167 Hz.

... abi se tam bəli nějak přivedli neočesání nebo... todle... nevi-
čištění, to mušeli bejt volí čistí, na to bəli handlíři... hojdliví.

Obrázek 6 – Data z programu Praat, G1 (úsek c)

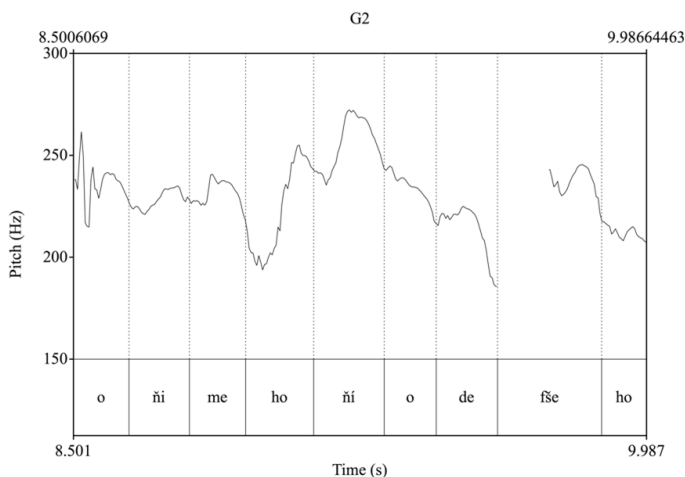
Průměrné hodnoty Fo na jednotlivých slabikách mluvního taktu *hojdliví* jsou 156 Hz / **195 Hz** / 115 Hz.

V promluvě lze sledovat (vedle lexikálních zvláštností) i další nářeční rysy, například stopy po dřívějších měkkých retnicích (viz *troubjil, krmjit*).

4.2 PŘÍKLADY G2

Dalším příkladem (G2) je mluvčí-žena stěžující si na svoji situaci, kdy kvůli svému vysokému věku není schopna vykonávat domácí práce tak jako dříve.

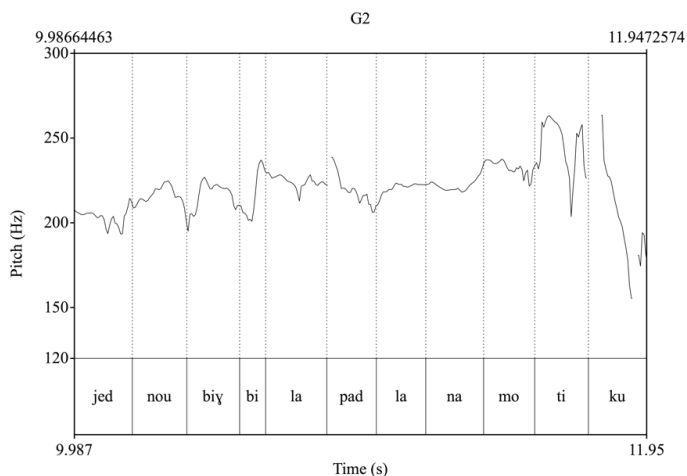
zařim, zařim ještě drobet, no ale f práci už mi to... já padám. já...
nó, já padám. a oni me hoňí **ode fšeho**, ...

Obrázek 7 – Data z programu Praat, G2 (úsek a)

Hodnoty Fo na jednotlivých slabikách mluvního taktu *ode fšeho* jsou 235 Hz / 215 Hz / **237 Hz** / 212 Hz.

... jednou biy bila padla **na motiku**. sem okopávala brambori.
vlítna po hlavje do šnorku. od tí dobi me tam nechcou. né.

Obrázek 8 – Data z programu Praat, G2 (úsek b)

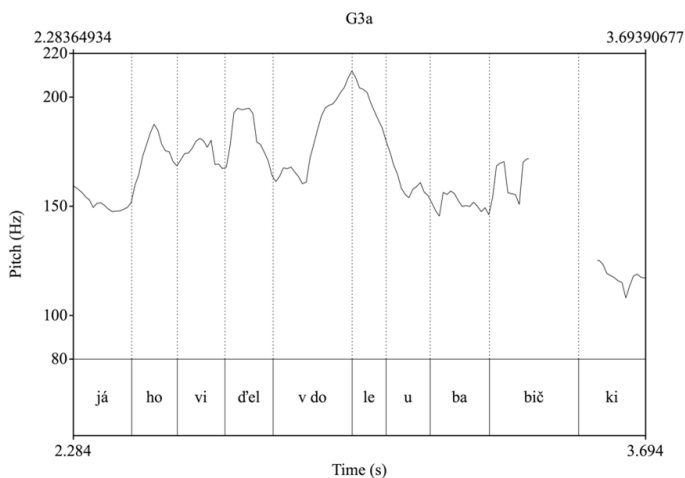
Průměrné hodnoty F_0 na jednotlivých slabikách mluvnického taktu *na motiku* jsou 222 Hz / 232 Hz / **246 Hz** / 202 Hz.

V promluvě je opět možné pozorovat další nářeční rysy, například tvar akuzativu singuláru osobního zájmena *já* jako depalatalizovaná podoba *me* (*oňi me hoňí ode fšeho*).

4.3 PŘÍKLADY G3

První z mluvčích (G3-I) emphaticky poukazuje na to, že viděl osobu, se kterou se dlouho nepotkal. Pronáší to se zřetelnou mírou překvapení.

hele, ale já ho viděl v dole, **u babički**.

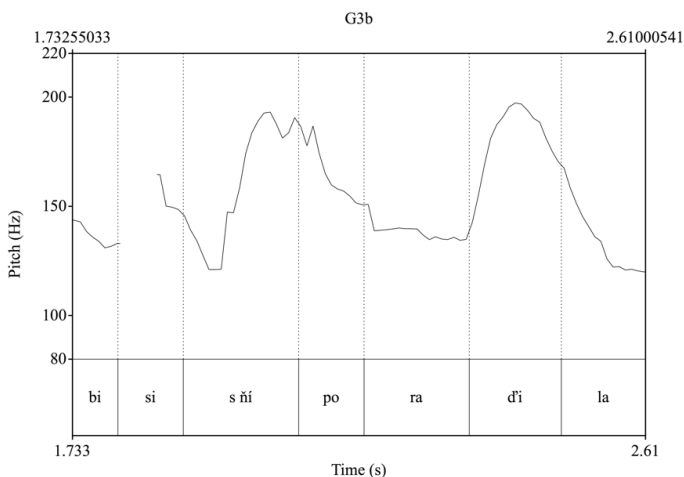

Obrázek 9 – Data z programu Praat, G3 (úsek a)

Průměrné hodnoty F_0 na jednotlivých slabikách mluvního taktu *u babički* jsou 161 Hz / 151 Hz / **162 Hz** / 118 Hz.

Jako další příklad výskytu uvádíme výpověď téhož mluvčího (G3-I). Jedná se o emfatickou výpověď, kdy si mluvčí stěžuje na namáhavost péče o nemohoucí matku (o kterou se stará se svou sestrou „Marunou“).

gdibi tam nebili ti schodi, tag Maruna bi si s ní **poradila**, ale...

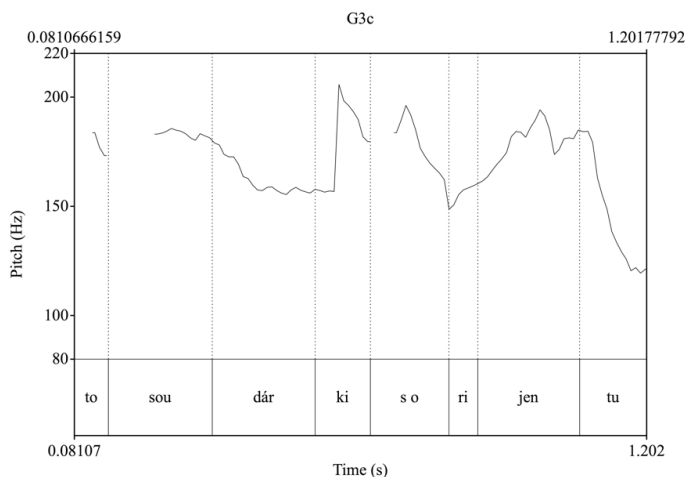

Obrázek 10 – Data z programu Praat, G3 (úsek b)

Průměrné hodnoty Fo na jednotlivých slabikách mluvního taktu *poradila* jsou 166 Hz / 138 Hz / **181 Hz** / 135 Hz.

Následující promluvu pronesl jiný mluvčí této generace (G3-II). Výpověď pronesl pod vlivem emfáze se záměrem ostatní v místnosti pobavit (vytvořil paralelu mezi Marcem Polem a svým synem, který se předchozího dne vrátil z Jordánska a své matce odtud přivezl suvenýr).

to sou dárki **s orijentu**. to je jak ten... Marko Pólo, gdiš priel.

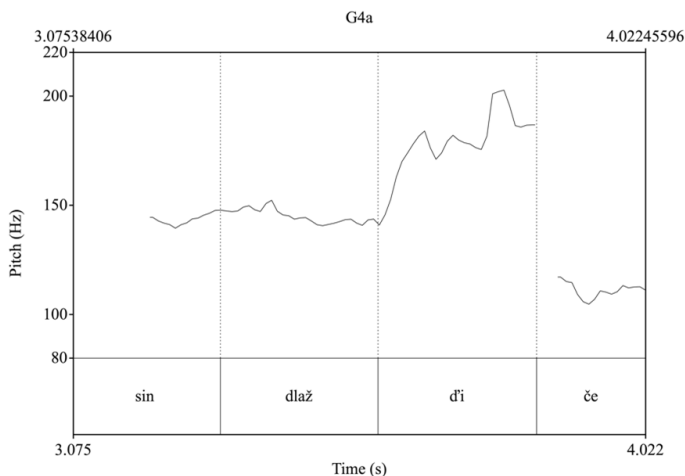
Obrázek 11 – Data z programu Praat, G3 (úsek c)

Průměrné hodnoty Fo na jednotlivých slabikách mluvního taktu *s orijentu* jsou 177 Hz / 156 Hz / **179 Hz** / 146 Hz.

4.4 PŘÍKLADY G4

Mluvčí (G4) v nahrávce vypravoval o svém studiu na vysoké škole, konkrétně o obhajování své diplomové práce. (Vyjádřil nejistotu v ústním projevu.) S humorem aktualizoval frazém „mluvit jako dlaždič“ – jeho otec se živí jako zedník a obkladač.

nerad biy vivolal f případných oponentech dojem, že sem nákej...
sin **dlaždiče**. což čirou náhodou sem.

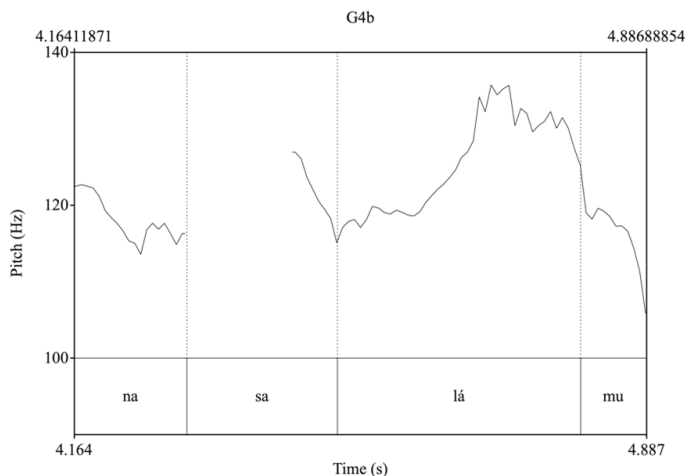

Obrázek 12 – Data z programu Praat, G4 (úsek a)

Průměrné hodnoty Fo na jednotlivých slabikách mluvního taktu *sin dlaždiče* jsou 145 Hz / **179 Hz** / 111 Hz.

V posledním příkladu není rozdíl Fo mezi antepenultimou a penultimou tolik razantní, zato dynamická složka je v tomto případě velice dobře percepčně rozeznatelná. Mluvčí (G4) se vyjadřuje s mírným despektem k nejmenované vzdělávací instituci. Mimoto se mluvčí natříkrát v proudu řeči zastaví, aby se zamyslel nad volbou nejpřílehavějšího vyjádření. Na tomto slově také tím pádem (kontextově i prozodicky) spočívá větný přízvuk.

né že to mají jak*... né že bi to bəlo jako... ňák... že bə to mňeli
na salámu, ale... je to takví volnější, to u nás, gdiš si něco chtěl,
 ták...

Obrázek 13 – Data z programu Praat, G4 (úsek b)

Průměrné hodnoty FO na jednotlivých slabikách mluvnického taktu *na salámu* jsou 117 Hz / 122 Hz / **126 Hz** / 116 Hz.

ZÁVĚR

Studie je založena na diachronním výzkumu, který byl prováděn na mluvčích doudlebského nářečí napříč čtyřmi generacemi. Z výsledků výzkumu jasně vyplývá, že se jedná o jev stále živý, který ale (stejně jako ostatní nářeční rysy) ubývá na výskytu. Jako nejstabilnější se v doudlebském nářečí sledovaný rys jeví u víceslabičných slov (čtyři a více slabik), kdežto u tříslabičných se u současných mluvčích vyskytuje pouze okrajově. Nejčastěji se sledovaný nářeční rys vyskytuje u promluv, které jsou proneseny pod vlivem emfáze. Materiál, se kterým se pracovalo, je omezený a různorodý. To může mít vliv na přesnost výsledků, jelikož se může měnit například míra spontánnosti promluv, tím pádem i četnost výskytu sledovaného nářečního rysu. Z hlediska metodologického se jedná pouze o výzkumnou son-

du, výsledky této studie tedy nelze vnímat jako plně reprezentativní obraz vývoje sledovaného nářečního rysu.

Zcela na závěr je příhodné zmínit, že tématu jihozápadočeského přízvukování je třeba věnovat se soustavně, a to především sběrem zvukového materiálu. Mluvčích starších generací nadále ubývá, a proto je potřeba kvalitně dokumentovat jejich ústní projev.

Mgr. Karel Jirovec
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého
Křížkovského 10
779 00 Olomouc
karel.jirovec01@upol.cz

LITERATURA

- BACHMANNOVÁ, Jarmila. 2017. „Česká nářeční skupina.“ In *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová, [https://www.czechency.org/slovník/ČESKÁ NÁŘEČNÍ SKUPINA](https://www.czechency.org/slovník/ČESKÁ_NÁŘEČNÍ_SKUPINA) (přístup: 5. 10. 2025).
- BOERSMA, Paul a WEENINK, David. 2025. *Praat: doing phonetics by computer. Verze 6.4*. Amsterdam: University of Amsterdam, <https://www.praat.org/>.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. 1934. „Nářečí česká.“ In *Československá vlastivěda*. Díl III. Jazyk. Praha: Sfinx, s. 115–116.
- HOLUB, Zbyněk. 2020. „K problematice současného úzu paroxytonického přízvuku v mluvě západních a jižních Čech.“ *Slavia Centralis*, 4(2), s. 5–31.
- HORÁLEK, Karel. 1959. „IV. mezinárodní sjezd slavistů 1958.“ *Slavia* 28, s. 437.
- ROMPORTL, Milan. 1954. „K otázce ustálení západoslovanského přízvuku.“ In *Studie a práce lingvistické I*. Praha: Nakladatelství ČSAV, s. 73–80.
- ŠVESTKOVÁ, Ludmila. 1957. „K otázce přízvuku na předposlední slabice v nářečí na Volyňsku.“ *Slovo a slovesnost* 18(3), s. 164–175.
- VORÁČ, Jaroslav. 1976. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná (část druhá)*. Praha: Academia.
- VORÁČ, Jaroslav a RACKOVÁ, Marie. 1968. „Práce na Českém jazykovém atlase.“ *Slovo a slovesnost* 29(3). Praha: Academia, s. 312–318.